

ΘΕΜΑ Β1 ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Σύμφωνα με το κείμενο ο Αριστοτέλης διακρίνει δύο ειδών κοινωνίες: την κοινωνία των ζώων και την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων. Καθεμία από αυτές είναι εφοδιασμένη από τη φύση, η οποία δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο και αιτία (**τελεολογική αντίληψη**), με τα εργαλεία εκείνα που της είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό της στόχο και προορισμό. Η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό («ούθ'έν μάτην ή φύσις ποιεῖ»): όλες οι φυσικές διεργασίες κάπου αποβλέπουν. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης σε πολλές πραγματείες του. Υποστηρίζει ότι στη φύση τίποτε δεν γίνεται μάταια, τα πάντα εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα, από την οποία και νοηματοδοτούνται.

Έτσι λοιπόν η φύση εφοδίασε **τα ζώα** με φωνή, **με άναρθρες κραυγές**. Μ' αυτές τα ζώα μπορούν απλώς μέσω των αισθήσεων να αντιλαμβάνονται και να μεταδίδουν το ένα στο άλλο το συναίσθημα του ευχάριστου και του δυσάρεστου, γιατί μόνο αυτό τους είναι απαραίτητο για να επιβιώνουν και να εκπληρώνουν το σκοπό της ύπαρξής τους.

Από την άλλη, η φύση εφοδίασε **τον άνθρωπο** με τον λόγο, με τη μορφή τόσο **του έναρθρου λόγου** όσο και **της λογικής σκέψης**, επειδή τον προόριζε να ζήσει μέσα σε πολιτική κοινωνία. Η λέξη «λόγος» χρησιμοποιείται συχνά για να δηλωθούν αβεχώριστες μεταξύ τους η λογική (ως ιδιαίτερο γνώρισμα του ανθρώπου και ως διανοητική δραστηριότητα) και η γλώσσα (ως σύστημα σημείων και ως συγκεκριμένη έκφραση). Στο συγκεκριμένο χωρίο ο λόγος αντιδιαστέλλεται προς την φωνήν, και, συνεπώς, έχει ενισχυμένη τη σημασία της γλώσσας (χωρίς να χάνεται βέβαια η σημασία της ανθρώπινης λογικής)

Βέβαια, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει την ιδιότητα του «πολιτικού» και σε κάποια **αγελαία ζώα**, με την έννοια ότι αναλαμβάνουν και διεκπεραιώνουν όλα μαζί μια κοινή δραστηριότητα, χωρίς όμως να διαθέτουν έναρθρο λόγο και λογική σκέψη, όπως ο άνθρωπος. Έτσι, στο έργο του «Περὶ τὰ ζῶα ἱστορίαι» μνημονεύει ως «πολιτικά» ζώα, εκτός από τον άνθρωπο, τη μέλισσα, τη σφήκα, το μυρμήγκι και τον γερανό. Στην περίπτωση αυτών των ζώων, το επίθετο «πολιτικός» χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια απλούστερη διαδικασία συμμετοχής σε κοινές δραστηριότητες, ενώ όταν αναφέρεται στον άνθρωπο, το σημασιολογικό περιεχόμενο του επιθέτου «πολιτικός» διευρύνεται και δηλώνει πιο πολύπλοκες κοινωνικές διαδικασίες. Αυτό εκφράζεται κι από το ποσοτικό επίρρημα συγκριτικού βαθμού «μᾶλλον», στην πρώτη πρόταση του κειμένου, όπου γίνεται η σύγκριση του ανθρώπου και των αγελαίων ζώων.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να θεωρεί υπέρτατο αγαθό την επιβίωση, όπως κάνουν τα ζώα, γιατί η φύση δεν τον έχει φτιάξει όμοιο με τα ζώα. Στα ζώα έχει δώσει τη φωνή, τη δυνατότητα να βγάζουν άναρθρες κραυγές. Ζουν λοιπόν σε αγέλες και με τη βοήθεια της φωνής προφυλάσσονται από τους επικίνδυνους εχθρούς και εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες για επιβίωση, για τη διασφάλιση και ανάπτυξη του φυσικού τους βίου, που αποτελεί το υπέρτατο αγαθό για τα ζώα. Στον άνθρωπο όμως η φύση, που δεν κάνει τίποτα χωρίς πρόθεση, χωρίς να το κατευθύνει σε κάποιο σκοπό (τελεολογική σκέψη), έχει δώσει το «**λόγο**». Μόνο ο άνθρωπος διαθέτει τα απαραίτητα όργανα (γλώσσα, φάρυγγα, χείλη, πνεύμονες, αναπνοή), που του επιτρέπουν την ηθελημένη άρθρωση και έκφραση των σκέψεων του. Ενεργοποιώντας αυτή τη δυνατότητα του ο άνθρωπος δηλώνει το «**συμφέρον και βλαβερόν**», άρα και το

«δίκαιον και το άδικον» και αυτή η ικανότητα είναι μόνο «τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον». Σύμφωνα με τον φιλόσοφο ο άνθρωπος, που ανήκει στην ανώτερη διαλογική κλίμακα, έχει τη «**διανοητική**» ικανότητα, που την εκφράζει με το «λόγο». Ο άνθρωπος, αξιοποιώντας με τη βοήθεια του «λόγου» τις φυσιολογικές και πνευματικές προϋποθέσεις, που διαθέτει, μπορεί να ξεπεράσει το διαλογικό του επίπεδο και να ολοκληρωθεί ως κοινωνικό ον σε μια κοινότητα, η οποία νοείται ως γλωσσική και πολιτισμική, αλλά προπάντων ηθική, γιατί με τη βοήθεια του λόγου μπορεί να διακρίνει το «αγαθό και κακό», το «δίκαιο και άδικο» και να καθιερώσει τη δικαιοσύνη, που θα επιτρέπει την κοινωνική ειρήνη και θα εγγυάται την ευδαιμονία των μελών της. **Ο άνθρωπος λοιπόν είναι «πολιτικόν ζώον», γιατί η κατ' εξοχήν ειδοποιός διαφορά που τον ξεχωρίζει από τα άλλα ζώα, η γλώσσα, παύει να είναι κραυγή, γίνεται έναρθρος λόγος και έτσι ανταποκρίνεται στη λειτουργία της επικοινωνίας μέσα στο πλαίσιο της πόλης.** Η κοινωνία και η πολιτεία δεν έχουν καμιά σχέση με την αγέλη, γιατί μόνο ο άνθρωπος ως πολιτικό ζώο έχει το προνόμιο να μιλάει, να εκφράζει τα νοήματα και τα συναισθήματα του και να καθιερώνει ένα σύστημα αξιών στηριγμένο στο δίκαιο και στην ηθική, που αποτελούν προϋπόθεση για μια κοινωνία και μια πολιτεία. Η φύση λοιπόν της κοινωνίας των ανθρώπων είναι **ηθική**, στηρίζεται στο αγαθό και στο δίκαιο, και σ' αυτό διαφέρει η αυτάρκεια ως τελικός σκοπός, ως υπέρτατο αγαθό των ανθρώπων από εκείνο των ζώων, που αποβλέπουν μόνο στην επιβίωση, στην εξασφάλιση της βιολογικής τους φύσης.

ΘΕΜΑ Γ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μετάφραση:

«...αφού καταφύγουμε σε δανεισμό, μπορούμε να προσελκύσουμε με μεγαλύτερο μισθό τους ξένους πεζοναύτες αυτών. Γιατί μπορεί περισσότερο να αγοραστεί η δύναμη των Αθηναίων παρά να βασίζεται στα δικά της μέσα · η δική μας (δύναμη) όμως, λιγότερο θα πάθαινε αυτό καθώς στηρίζεται περισσότερο στα σώματα (στο έμψυχο δυναμικό) παρά στα χρήματα.»

Γ2. Οι Κορίνθιοι, οι πιο σκληροί υποστηρικτές του πολέμου εναντίον της Αθήνας, εξηγούν στο συγκεκριμένο απόσπασμα τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη τους, οι Πελοποννήσιοι θα νικήσουν τους Αθηναίους. Αρχικά, επικαλούνται την υπεροχή τους ως προς το πλήθος («πρώτον μὲν πλήθει προύχοντας») καθώς και την πολεμική τους εμπειρία («ἐμπειρία πολεμική»). Επόμενος λόγος που θα τους οδηγήσει στη νίκη είναι, κατά τους Κορινθίους, η πειθαρχία και η ενότητά τους, αφού, όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά, εκτελούν όλοι χωρίς εξαίρεση τις διαταγές («ἔπειτα ὁμοίως πάντας ἔς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας»). Οι δύο αιτιολογικές μετοχές («προύχοντας- ἰόντας»), σε συνδυασμό με τα χρονικά επιρρήματα «πρώτον μὲν- ἔπειτα», ιεραρχούν χαρακτηριστικά τους δύο βασικότερους λόγους για τους οποίους οι Κορίνθιοι είναι βέβαιοι για τη νίκη. Ακόμα όμως και η ναυτική υπεροχή της Αθήνας δεν τους τρομάζει, αφού ισχυρίζονται ότι είναι δυνατόν σε αυτούς να εξοπλίσουν ναυτικό από την προσωπική τους περιουσία και από τα χρήματα που βρίσκονται στους Δελφούς και την Ολυμπία («ναυτικόν τε, ᾧ ἰσχύουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε ἐκάστοις οὐσίας ἐξαρτυσόμεθα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων») και, αφού συνάψουν δάνειο («δάνεισμα γὰρ ποιησάμενοι»), θα τους είναι δυνατό να προσελκύσουν κρυφά με μεγαλύτερο μισθό τους μισθοφόρους ναύτες των

Αθηναίων («ὕπολαβεῖν οἷοί τ' ἔσμεν μισθῶ μείζονι τοὺς ξένους αὐτῶν ναυβάτας.»). Ἄλλωστε, ἡ δύναμη των Αθηναίων, κατὰ τὴν ἀποψη πάντα των Κορινθίων, δεν στηρίζεται στην ευτυχία τους και στο πατριωτικὸ τους φρόνημα, ἀλλὰ στους μισθοφόρους και τὰ χρήματα, σε ἀντίθεση με ἐκείνη των Κορινθίων («ὠνήτη γὰρ ἡ Ἀθηναίων δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία· ἡ δὲ ἡμετέρα ἦσσαν ἂν τοῦτο πάθοι, τοῖς σώμασι τὸ πλεόν ἰσχύουσα ἢ τοῖς χρήμασιν.»).

Γ.3 α. ἐγὼ δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενος τοὺς πολέμους ἐγείρω.

Γ.3β. ἀμυνόμεθα - ἄμυναι

καταθροσόμεθα-κατάθου

ἐπικρατῆσαι-ἐπικράτησον

προύχοντας-πρόσχεσ

πολλά-πλέονα

Επιμέλεια:

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ, ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ΜΠΙΤΣΙΚΑ ΜΑΡΙΑ, ΓΕΡΑΣΗ ΠΟΛΥΞΕΝΗ, ΛΙΝΑΡΔΑΚΗ ΘΑΝΙΑ, ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΕΛΕΝΑ, ΠΛΑΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΜΑΝΟΥ ΕΙΡΗΝΗ, ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ ΕΛΕΝΗ, ΜΑΚΡΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

και τὰ κέντρα ΔΙΑΚΡΟΤΗΜΑ: Πειραιά, Κερατσίνι, Διαδικτυακό, Ἅγιος Δημήτριος, Μοσχάτο, Γκύζη, Αρτέμιδα, Ηράκλειο Κρήτης, Περιστερί Κέντρο, Ραφήνα, Νέος Κόσμος, Παγκράτι Κέντρο